

FINE ARTS

Received: August 2011
Accepted: October 2011
Series : D
ISSN : 1308-7290
© 2010 www.newwsa.com

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2011, Volume: 6, Number: 4, Article Number:D0078

Hasan Mustan¹

Sema Sevinç²

Aksaray University¹

Selcuk University²

hmustan@hotmail.com

semas@selcuk.edu.tr

Aksaray-Turkey

**GÜZEL SANATLAR ve SPOR LİSELERİ MÜZİK BÖLÜMÜ 12. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
BİREYSEL SES EĞİTİMİ DERSİNDE KARŞILAŞTIKLARI ZORLUKLAR**

ÖZET

Bu çalışma İç Anadolu Bölgesi'ndeki Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri'nde "Bireysel Ses Eğitimi" derslerinde karşılaşılan zorlukları saptamak ve bu sorunları gidermeye yönelik çözüm önerileri geliştirmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada, durum tespitine yönelik tarama modeli esas alınmış, nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Verilerin analizleri sonucunda Güzel Sanatlar ve Spor Liselerinin Müzik bölümlerinde uygulanan "Bireysel Ses Eğitimi" ile ilgili bir takım sorunlar olduğu belirlenmiştir. Bu sorunların giderilmesine yönelik çözüm önerileri geliştirilmiştir. Elde edilen bulgularda, özellikle Bireysel Ses Eğitimi ders saatleri ile ilgili olarak hem öğrencilerin hemde öğretmenlerin zorluk yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin eğitim süresince öğrendiklerini uygulayabilecekleri ve kendilerine olan güvenlerini geliştirebilecekleri ortamlar olan, konser, dinleti gibi etkinliklerin yeterli oranda yapılmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri,

Bireysel Ses Eğitimi, Müzik, Müzik Eğitim, Ses

**DIFFICULTIES FACED BY 12. CLASS STUDENTS IN VOCAL EDUCATION LESSONS AT
THE MUSIC DEPARTMENTS OF FINE ART AND SPORTS HIGH SCHOOLS**

ABSTRACT

This study has been carried out to identify the difficulties faced in "Individual Vocal Education" lessons in Fine Arts and Sport High School in the Middle Anatolia Region and to develop advices for solutions to remove these difficulties. In this study, scanning model was based on for the due diligence and qualitative research method of semi-structured interview technique was used. As for the analysis of the interview applied to the teachers, content analysis and coding which were the characteristics of interview technique were not made owing to the fact that the number of teachers being interviewed was not adequate enough but their opinions were given in detail. As a result of the data analyses, some problems were identified in "Individual Vocal Education" at Fine Arts and Sports Schools". Some advices for solutions to remove these difficulties were developed. In the light of the obtained findings, it was observed that both the teachers and the students had difficulties with regard to "Individual Vocal Education" lesson hours. Moreover, the results suggested that the activities such as concerts in which students could apply what they learned during their education and developed their self confidence were not adequate.

Keywords: Fine Arts and Sports High School, Vocal Education, Music, Music Education, Voice

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinde uygulanan müzik eğitimi Mesleki Sanat Eğitimi kapsamındadır. MEB'e (2008:7) göre Mesleki Sanat Eğitimi, sanat alanının bütünü, bir kolunu ya da dalını, o bütün, kol ya da ilgili bir işi meslek olarak seçen, seçmek isteyen, seçme olasılığı bulunan ya da öyle görünen, sanata belli düzeyde yetenekli kişilere yönelik olup, kolun, dalın işin ya da mesleğin gerektirdiği sanatsal davranışları ve birikimi kazandırmayı amaçlar.

Ünal'a (1989) göre ses; insanların iletişim kurma ve anlaşma aracıdır. Doğanın insanoğluna verdiği en önemli armağanlardan biridir. Sesin eğitilmesi, ister konuşmada, ister daha etkili konuşma diyebileceğimiz şarkı söylemede büyük önem taşır. Ses eğitimi insan sesini ve doğru etkili konuşmasını, bu nedenle yaşam boyu onu kullanabilmesini sağlar.

Ses eğitiminin önemini vurgulayan bu durumu Egüz (1999) şöyle ifade eder; "herhangi bir çalgıyla iyi müzik yapabilmek için, o çalgının tekniğini kazanmak, başka bir deyimle, eğitiminden geçmek zorundayız. Kişinin eline akortlu bir keman ve bir yay vermek sorunu çözmez. Bu durum insan sesi için de aynıdır. İyi müzik yapabilmemiz için, Tanrının insanlara verdiği sesi olanaklar elverdiğince eğitmek, bu yoldan da kişilere verilen teknikle, onlara seslerini ve müziği sevdirmemiz gerekecektir. Müzik ders ve çalışmalarının sayısı ve süresi ne denli kısıtlı olursa olsun, sınıfta yapacağımız çalışmaların olumlu bir sonuca bağlanabilmesi için, en önce, ses eğitimine el atmamız ona gereken önemi vermemizden başka çıkar yol yoktur."

Bireysel Ses Eğitimi dersinde öğrencilerin, derslerin işlenme sürecine, derslerin işlendiği ortama ve derslere direkt ya da dolaylı yollardan etki edebilecek faktörlere bağlı olarak karşılaştıkları zorlukları saptamanın ve bu zorlukları gidermek için çözüm önerilerinin ortaya konulmasının gerekliliği, bu doğrultuda bir bilimsel araştırmanın gerçekleştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Araştırmada bu gereklilik ve zorunluluktan hareketle ana problem cümlesi şu şekilde oluşturulmuştur.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Bu araştırma, öğrencilere ve onları yetiştiren eğitimcilere, henüz ses eğitiminin başlangıç seviyesinde iken, öğrencilerin nelerden etkilendiğini, hangi konularda zorluklar yaşadıklarını belirlemek ve bu zorluklara çözüm yolları üretmek açısından önem taşımaktadır. Üniversitelerin Müzik Öğretmenliği bölümlerinin giriş sınavlarında da çok önemli bir yere sahip olan Bireysel Ses Eğitimi dersinin, AGSL 12. Sınıf öğrencileri tarafından iyi anlaşılabilmesi, algılanabilmesi ve uygulanabilmesi bu araştırmanın diğer önemini teşkil etmektedir.

2.1. Problem (Problem)

Anadolu Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri'nde 12.Sınıf Müzik Bölümü Öğrencilerinin Bireysel Ses Eğitimi derslerinde karşılaştıkları zorluklar nelerdir? Bu anlayışla aşağıdaki alt problemlere cevap aranacaktır.

2.2. Alt Problemler (Sub Problems)

Öğrenci görüşleri açısından;

- Bireysel Ses Eğitimi derslerinin işlenme sürecinde ders süresi açısından karşılaşılan zorluklar nelerdir?
- Bireysel Ses Eğitimi derslerinin işlendiği ortamların koşulları nelerdir?

- Öğrencilerin Bireysel Ses Eğitimi derslerinden beklentileri nelerdir?
Öğretmen görüşleri açısından;
- Bireysel Ses Eğitimi derslerinde karşılaşılan zorluklar nelerdir?
- Öğretmenlerin beklentileri nelerdir?
- Öğretmenlerin koşullar ve çözüm yollarına ilişkin görüşleri nelerdir?

2.3. Sınırlılıklar (Constraints)

Bu araştırma;

- Öğrenciler olarak; Aksaray, Ankara ve Eskişehir Anadolu Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri Müzik bölümü 12. Sınıf (yarıyıl I, yarıyıl II) öğrencileriyle sınırlandırılmıştır.
- Yıl olarak 2009-2010 eğitim- öğretim yılını kapsamaktadır.
- Öğretmenler olarak Anadolu Güzel Sanatlar ve Spor Liselerinde dalı "Bireysel Ses Eğitimi" olan öğretmenler ile sınırlandırılmıştır.
- Araştırma, uygulanan anket ve öğretmen görüşme sonuçları ile sınırlı olacaktır.

2.4. Sayılıtlar (Consideration)

Bu araştırma, kullanılan yöntemlerin araştırmanın amacına, konusuna ve problem çözümüne uygun olduğu, sayılıtlarına dayandırılmıştır.

2.5. Amaç (Goal)

Bu araştırmanın amaçları şunlardır;

- Anadolu Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri'ndeki 12.sınıf Müzik bölümü öğrencilerinin, Bireysel Ses Eğitimi derslerinde karşılaştıkları sorunları tespit etmek,
- Tespit edilen sorunlara yönelik çözüm önerileri getirerek bu sorunların önlenmesine ışık tutmaktır.

2.6. İlgili Kaynaklar (Related Resources)

Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri ile ilgili ilk çalışmalar 1986 yılında başlamıştır. 15.09.1986'da Prof. Dr. Bülent ÖZER'in başkanlığında, Prof.Dr. Bülent ERİÇ, Prof. Ali Teoman GERMANER ve Öğrt.Gör. Süleyman Saim TEKCAN'ın katılımları ile komisyon toplanmıştır. Komisyonunda, mevcut kültür ve sanat birikiminin ağırlık kazandırılması amacına yönelik sanat ağırlıklı liselerin açılmasının önemi vurgulanmıştır. Bu tür liselerin, üniversite tercihinde de sanat ağırlıklı mesleklerin gelişmesinde yardımcı olacağı görüşünden hareketle, geniş kapsamlı programlar yapılmasına karar verilmiştir (Buyurgan, 1996:97: Aktaran, Kamiloğlu, 2009).

Dr. H. Seval KÖSE, 2006 yılında yayınlamış olduğu "Müzik Öğretmenliği Eğitiminde Öğrenci Kaynağı Olarak Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Müzik Bölümleri" isimli ulusal sempozyum bildirisinde Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinin amaçlarını ve öğrencilerin başarı durumlarını ele almıştır. Ayrıca 2003 yılında yayınlamış olduğu "Sesle İlgili Koruyucu Sağlık Bilgisinin Ses Üzerindeki Etkileri ve Profesyonel Ses Sanatçılarının Eğitimdeki Özellikler" isimli makalesinde, sağlık bilgisinin ses üzerindeki etkilerinden bahseder.

Özlem Üzeren 2008 yılında hazırlamış olduğu " Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Müzik Bölümlerinde Bireysel Ses Eğitimi Dersinin

Öğrenci Görüşlerine Göre İncelenmesi" isimli tezinde Bireysel Ses Eğitimi dersinin işlenişinde karşılaşılabilecek sorunları ve dersin amacına ulaşabilmesi için uygulanması gerekenleri araştırmıştır. Araştırmada öğrencilerin bu derse ilişkin görüşleri, bireysel ses eğitiminde karşılaşılan güçlükler ve repertuar seçimi gibi konular yer almaktadır.

Ses eğitiminin önemini vurgulayan bir diğer çalışmada Ferda Gürkan Öztürk tarafından 2003 yılında yapılmıştır. " Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumlarda Ses Eğitiminin Önemi ve Bireysel Ses Eğitimi Dersi" isimli makalesinde, müzik öğretmeni yetiştiren kurumlardaki ses eğitiminin önemi üzerinde durulmuş ve bireysel ses eğitimi dersinin genel bir değerlendirmesinin yapılmasına çalışılmıştır. Bu kapsamda, ses eğitimi programlarının çağdaş program geliştirme tekniklerine uygun olarak geliştirilmesi ve gittikçe azaldığı gözlenen haftalık ders saatlerinin yıllara yayılarak artırılması gibi önemli sonuçlar ortaya çıkmıştır. Çalışmada belirlenen sorunların çözümüne ilişkin temel öneriler getirilmiştir.

Bireysel Ses Eğitimi derslerinde karşılaşılan sorunlar ile ilgili bir diğer çalışma da Aysun Tonya tarafından 2008 yılında Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır. "Eğitim Fakülteleri Müzik Eğitimi Bölümlerinde Bireysel Ses Eğitimi Derslerinde Karşılaşılan Sorunların Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre İncelenmesi" isimli çalışmasında, Ege ve Marmara Bölgeleri'ndeki Müzik Eğitimi Anabilim Dalları'nda okumakta olan öğrencilerinin ve görev yapmakta olan Bireysel Ses Eğitimi dersi öğretmenlerinin, Bireysel Ses Eğitimi derslerinde karşılaştıkları sorunları saptamaya ve bu sorunlar ile onların kişisel özellikleri arasındaki ilişkileri incelemeye çalışmıştır.

Müzik eğitimi bölümlerinde Bireysel Ses Eğitimi ders sürelerine ilişkin bir çalışma da Yrd. Doç. Dr. Sema Sevinç tarafından 2004 yılında yapılmıştır. "Müzik Eğitimi Bölümlerinde Ses Eğitimi (Şan) Dersine Ayrılan Sürenin Yeterli Olup Olmadığı Üzerine Bir Araştırma" isimli makalesinde ses eğitimi ve dersin süresi üzerinde durulmuştur. Araştırmanın bulgu ve sonuçlarında müzik eğitimi kurumlarında ses eğitimi öğretim elemanlarının ve ders sürelerinin yetersizliği ile ilgili sonuçlara varılmıştır.

3. ANALİTİK ÇALIŞMA (ANALYTICAL STUDY)

Araştırmada durum tespitine yönelik tarama modeli esas alınarak nitel araştırma yöntemi kullanılmış, bulguların elde edilmesinde "anket" ve "görüşme" teknikleri uygulanmıştır. Araştırmada öğrencilere uygulanan anketler ve öğretmenlerle yapılan görüşmeler, Bireysel Ses Eğitimi Öğretmeninin azlığı, ulaşım imkânları ve zaman kısıtlılığı nedeniyle, İç Anadolu bölgesinde uygulanmıştır.

Araştırmada geliştirilen ve uygulanan ankette şu adımlar izlenmiştir;

Tablo 1. Araştırmada izlenen yol
(Table 1. Followed resource path)

1.AŞAMA	2.AŞAMA	3.AŞAMA	4.AŞAMA
Problemi Tanımlama	Madde Yazma	Uzman Görüşü Alma	Ön Uygulama ve Ankete Son şeklini Verme
Amaç ve Soru Belirleme	Taslak Form Oluşturma	Ön Uygulama Formu Oluşturma	

Kaynak: Büyüköztürk, 2005.

3.1. Evren ve Örneklem (Population and Sample)

Bu araştırmanın evrenini 2009-2010 Eğitim-Öğretim yılında İç Anadolu Bölgesindeki Anadolu Güzel Sanatlar ve Spor Liselerinin Müzik bölümlerinde öğrenim görmekte olan 12.sınıf öğrencileri ve öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Aksaray, Ankara ve Eskişehir Anadolu Güzel Sanatlar ve Spor Liselerinde görev alan ve dalı "Bireysel Ses Eğitimi" olan öğretmenler ile 12. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Tablo 2. Örnekleme giren öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımları
(Table 2. Sampling distributions of entering the students according to sex)

Cinsiyet	F	%
Kız	32	65,3
Erkek	17	34,7
Toplam	49	100

Tablo 2'de görüldüğü gibi öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımında çoğunluğu %65,3 oranında kız öğrenciler oluşturmaktadır. Erkek öğrencilerin ise %34,7 ile kız öğrencilerden azınlıkta kaldığı görülmektedir.

Tablo 3. Örnekleme giren öğrencilerin okullarına göre dağılımları
(Table 3. Sampling distributions of entering the students according to school)

Okul	F	%
Ankara	11	22,4
Aksaray	18	36,7
Eskişehir	20	40,8
Toplam	49	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi ankete katılan öğrencilerin okullara göre dağılımı %40,8 Eskişehir, %36,7 Aksaray, %22,4 Ankara şeklindedir. Tabloya göre en yüksek katılım Eskişehir'den sağlanmıştır.

Tablo 4. Öğretmenlerin Şan Eğitimi aldıkları kurumlar özellikleri
(Table 4. Teachers in their institutions, properties of voice training)

Öğr.1	Lisans eğitimimi Süleyman Demirel Üniversitesinde tamamladım. Yüksek Lisans eğitimi Niğde Üniversitesinde tamamladım.
Öğr.2	Lisans eğitimimi Selçuk Üniversitesinde tamamladım.
Öğr.3	Lisans eğitimimi 9 Eylül Üniversitesinde tamamladım.
Öğr.4	Lisans eğitimimi Gazi üniversitesinde tamamladım.

Tablo 4'e göre; "Türkiye'de hangi kurumdan "Şan Eğitimi" aldınız? Öğretmenliğe mi yoksa sanatçılığa mı yönelik eğitim veriyordu?" sorusuna verilen yanıtlar doğrultusunda, görüşme yapılan öğretmenlerin mezun oldukları okullar şu şekildedir;
Öğr.1: Niğde Üniversitesi Öğr.2: Selçuk Üniversitesi
Öğr.3: 9 Eylül Üniversitesi Öğr.4: Gazi Üniversitesi
Öğretmenlerin tamamı, Müzik Öğretmenliği Bölümü mezunudur.

3.2. Veri Toplama Tekniği ve Araştırmada İzlenen Yol (Data Collection Technique and Followed Resource Path)

Veriler, durum saptamaya yönelik olarak araştırmacı tarafından hazırlanan anketlerin ve görüşmelerin uygulanması ile toplanmıştır. Öğrencilere anket, öğretmenlere ise görüşme yöntemi uygulanarak veriler elde edilmiştir. Öğretmenlere uygulanan görüşme soruları ile öğrencilere uygulanan anket sorularının hazırlanmasında alan uzmanı öğretim üyelerinin görüşlerine başvurulmuş, bu görüşler doğrultusunda sorulara yön verilmiştir. Araştırmada yazılı kaynakların taranması ve incelenmesinde, kütüphanelerden ve internetten faydalanılmıştır. Araştırmada, veri toplamak için geliştirilen anketin uygulanmasıyla da öğrencilerin görüş ve düşünceleri, yapılan görüşmelerle de öğretmenlerin görüş ve düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

3.3. Veri Analizi (Data Analysis)

Aşağıda Öğrencilere ve Öğretmenlere Uygulanan Anketin Analizi ile ilgili bilgi verilmiştir.

- **Öğrencilere Uygulanan Anketin Analizi:** Anket sonucu toplanan tüm veriler, frekans (f) ve yüzde (%) dağılım tablosu şeklinde sayısal verilere dönüştürülmüştür. Elde edilen bulgular önce çizelgeler halinde verilmiş ve her çizelgede açıklamalarla gerekli yorumlar yapılmıştır. Tüm bu analizler için SPSS 16 (Statistical Packet Program For Social Sciences) programı kullanılmıştır.
- **Öğretmenlere Uygulanan Görüşmenin Analizi:** Görüşme yapılan öğretmenlerin sayılarının az olması nedeniyle görüşme tekniğinin özelliklerinden olan içerik analizi ve kodlamalar yapılmamış, ancak görüşlere ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMALAR (FINDINGS AND DISCUSSIONS)

Bu bölümde bulgular alt problemlerin sırasına uygun olarak belirtilmiştir. Ayrıca alt problemler iki başlık altında sıralanmıştır. Bunlardan birinci grup alt problemler öğrenci görüşleri açısından, ikinci grup alt problemler ise, öğretmen görüşleri açısından ele alınarak bulgular ve yorumları sıralanmıştır.

4.1. Öğrencilere İlişkin Bulgular (Findings About The Students)

4.1.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumları (Findings that Belong to First Sub Problem and Comments)

Bireysel Ses Eğitimi derslerinin işleme sürecinde ders süresi açısından karşılaşılan zorluklar konusunda öğrencilerin görüşleri aşağıda sıralanmıştır.

Tablo 5. Bireysel Ses Eğitimi dersinin, ders saati süresi bakımından durumu

(Table 5. Individual Voice Training course, the situation in terms of hours per time)

Dereceler	f	%
Hiç	10	20,4
Az	17	34,7
Kısmen	9	18,4
Tamamen	13	26,5
Toplam	49	100

Tablo 5'e göre; "Bireysel Ses Eğitimi dersi, ders saati bakımından yeterli midir?" sorusuna, %20,4 Hiç, %34,7 Az, %18,4 Kısmen, %26,5 Tamamen cevapları verilmiştir. Bu sonuçlara göre Bireysel Ses Eğitimi derslerinin, ders saati bakımından yetersiz olduğu görülmektedir. Bu durumu Sevinç ve Şimşek (2004) şöyle ifade eder; "Bir müzik eğitimcisinin, sesini yirmi-yirmi beş yıl kullanacağı asla unutulmamalıdır. Bu nedenle müzik eğitimcilerinin tam ve sağlıklı bir ses eğitiminden geçmeleri gerekmektedir. Yeterli alınamayan ses eğitimi dersi ileriki yıllarda müzik eğitimcisinin ses ve solunum rahatsızlıklarıyla karşılaşmasına neden olabilir". Ayrıca konu ile ilgili olarak, alanında uzman öğretim üyelerinin görüş ve önerilerine başvurulmuş, bu önerilere göre Anadolu Güzel Sanatlar ve Spor Liselerinde Bireysel Ses Eğitimi ders saatleri "ideal" olarak 3 saat olmalıdır sonucuna varılmıştır.

4.1.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumları (Findings that Belong to Second Sub Problem and Comments)

Bireysel Ses Eğitimi derslerinin işlendiği ortamların koşulları hakkında öğrenci görüşleri aşağıda sıralanmıştır.

Tablo 6. Bireysel ses eğitimi dersleri için okullardaki çalışma odalarının sayısının yeterlilik durumu
(Table 6. Individual voice training lessons in schools for the sufficiency of the number of study rooms)

Dereceler	F	%
Hiç	3	6,1
Az	10	20,4
Kısmen	19	38,8
Tamamen	17	34,7
Toplam	49	100

Tablo 6'ya göre; "Bireysel ses eğitimi dersleri için okulunuzdaki çalışma odalarının sayısı ne oranda yeterlidir?" sorusuna, %6,1 Hiç, %20,4 Az, %38,8 Kısmen, %34,7 Tamamen cevapları verilmiştir. Bu sonuçlara göre, Bireysel ses eğitimi dersleri için okullardaki çalışma odalarının sayısının yetersiz olduğu söylenebilir. Bu durumun, öğrencilerin derslerde öğrendiklerini tekrar etmeleri ve uygulamaları konusunda sıkıntılar yaratması olasıdır. Derslikleri yeterli sayıda olan bir okulda ki öğrencilerin, rahat çalışma ortamları olması, onların başarılarına da doğrudan etki edecek bir faktördür denilebilir.

Tablo 7. Bireysel Ses Eğitimi derslerinin işlendiği öğrenci sayılarına ilişkin sonuçlar

(Table 7. Individual Voice Training courses are processed on the number of student results)

Dereceler	F	%
1 Öğrenci	30	61,2
4 ve daha fazla	19	38,8
Toplam	49	100

Tablo 7'ye göre; "Bireysel Ses Eğitimi dersleri kaç öğrenci ile yapılmaktadır?" sorusuna, %61,2'si 1 Öğrenci, %38,8'i 4 ve daha fazla cevapları verilmiştir. Bu sonuçlara göre ankete katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu Bireysel Ses Eğitimi derslerinde birebir eğitim almaktadır. Anketteki şıklardan; 2 Öğrenci, 3 Öğrenci Seçeneklerini ankete katılan hiçbir öğrenci işaretlememiştir. Öğrencilerin çoğunluğunun Bireysel Ses Eğitimi derslerini birebir işliyor olmaları, eğitimcinin, Bireysel Ses Eğitimi ders saati boyunca sadece bir öğrenciye odaklı eğitim vermesine olanak tanır. Bu durum, AGSL Bireysel Ses Eğitimi Ders Programında 5. Maddede şu şekilde ifade edilmiştir; "Bireysel Ses Eğitimi dersi bireysel gelişime dayalı, öğrenci merkezli bir ders olduğundan öğrencinin bireysel gelişim ve özelliklerine uygun alıştırma ve parçalarla yürütülür."

Tablo 8. Öğrencilerin, öğretmenleriyle birlikte işledikleri dersler dışında ki çalışma durumları

(Table 8. The students, their teachers outside of lessons that the working conditions they committed together)

Dereceler	f	%
Hiç Çalışmıyorum	5	10,2
Sadece dersten önce	16	32,7
1-2 Saat	23	46,9
2-3 Saat	5	10,2
Toplam	49	100

Tablo 8'e göre; "Öğretmeninizle birlikte işlediğiniz dersler dışında, Bireysel Ses Eğitimi dersine haftada kaç saat çalışıyorsunuz?" sorusuna, %10,2 Hiç Çalışmıyorum, %32,7 Sadece dersten önce, %46,9 1-2 Saat, %10,2 2-3 Saat cevapları verilmiştir. Bu sonuçlara göre öğrencilerin büyük bir bölümün, öğretmenleri ile birlikte işledikleri dersler dışında, Bireysel Ses Eğitimi dersine haftada 1-2 Saat çalıştıkları, azımsanmayacak kadar büyük bir çoğunluğunda sadece dersten önce çalıştıkları söylenebilir.

4.1.3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumları

(Findings that Belong to Third Sub Problem and Comments)

Öğrencilerin; Bireysel Ses Eğitimi derslerinden beklentileri hakkındaki görüşleri aşağıdadır.

Tablo 9. Öğrencilerin eğitim gördükleri okullarda Bireysel Ses Eğitimi derslerine giren öğretmenlerin sayısının yeterlilik durumu

(Table 9. The individual Voice Training courses in schools of students entering the see education qualification status of teachers)

Dereceler	f	%
Az	18	36,7
Kısmen	14	28,6
Tamamen	17	34,7
Toplam	49	100

Tablo 9'a göre; "Bireysel Ses Eğitimi dersi, ders saati bakımından yeterli midir?" sorusuna, %20,4 Hiç, %34,7 Az, %18,4 Kısmen, %26,5 Tamamen cevapları verilmiştir. "Hiç" seçeneğini

işaretleyen öğrenci olmamıştır. Bu sonuçlara göre Bireysel Ses Eğitimi derslerine giren öğretmenlerin sayısı olarak yetersiz olduğu söylenebilir.

Tablo 10'a göre; "Bireysel Ses eğitimi derslerinde vücudunuzu rahatlatmak için yapılan egzersizlere ayrılan süre sizce yeterli midir?" sorusuna, %2 Hiç, %12,2 Az, %42,9 Kısmen, %42,9 oranında Tamamen cevapları verilmiştir. Bu sonuçlara göre Bireysel Ses eğitimi derslerinde vücudu rahatlatmak için yapılan egzersizlere ayrılan sürenin kısmen yeterli olduğu söylenebilir. Ses-nefes alıştırılmalarına başlamadan ve şarkı söylemeden önce vücudu rahatlatmak için yapılan egzersizlerin önemini Egüz (1999) şöyle ifade eder; "Rahatlama ve yumuşama, vücuttaki kas sisteminin, çeşitli ve düzenli vücut hareketleri yoluyla, sinir sistemini etkilemesi biçiminde özetlenebilir. Dıştan yumuşamayı sağlayan fiziksel hareketlerin ikinci amacı da, vücudun belli bir düzeyde ısınmasıdır.

Tablo 10. Bireysel Ses Eğitimi derslerinde vücudu rahatlatmak için yapılan egzersizlere ayrılan sürenin yeterlilik durumu.

(Table 10. The individual Voice Training classes for the body to relieve the sufficiency of time allocated to exercises)

Dereceler	f	%
Hiç	1	2
Az	6	12,2
Kısmen	21	42,9
Tamamen	21	42,9
Toplam	49	100

Tablo 11. Bireysel Ses Eğitimi derslerinde ses-nefes egzersizlerine ayrılan sürenin yeterlilik durumu

(Table 11. The individual Voice Training courses sound-breathing exercises sufficiency of time allocated)

Dereceler	f	%
Az	7	14,3
Kısmen	22	44,9
Tamamen	20	40,8
Toplam	49	100

Tablo 11'e göre; "Bireysel Ses Eğitimi derslerinde ses-nefes egzersizlerine ayrılan süre ne oranda yeterlidir?" sorusuna, %14,3 Az, %44,9 Kısmen, %40,8 Tamamen cevapları verilmiştir. "Hiç" seçeneğini işaretleyen öğrenci olmamıştır. Bu bulgulara göre Bireysel Ses Eğitimi derslerinde ses-nefes egzersizlerine ayrılan sürenin kısmen yeterli olmadığı sonucuna varılabilir. Nefes egzersizlerinin önemini Özgül (2000) şöyle ifade eder; "Doğru ve güzel şarkı söylemenin yolu her şeyden önce doğru nefes almakla başlar." Ses egzersizlerinin önemini de Egüz (1999) şöyle ifade eder; "Ses tekniği çalışmalarını, bir sesin, rahat, doğru ve güzel bir biçimde, uzun süre müzik yapma olanaklarına kavuşturulması için yapılır. Teknik gücü elde etmek üzere yapılan bu çalışmalar, bazen eğitici ya da eğitilenin kusurları yüzünden amacına ulaşamadığı, hatta eğitilen sesin bozulmasına bile yol açtığı görülür. Bu nedenle teknik çalışmaların yarar yerine zarar vermemesi için büyük bir özen ve sabırla yapılması gerekir."

Tablo 12. Bireysel Ses Eğitimi derslerinde eserlerin piyano eşliği ile durumu

(Table 12. The individual Voice Training classes of works with piano accompaniment status)

Dereceler	f	%
Hiç	3	6,1
Nadiren	21	42,9
Sık Sık	13	26,5
Her zaman	12	24,5
Toplam	49	100

Tablo 12'ye göre; "Bireysel Ses Eğitimi derslerinde eserlerinizi piyano eşliği ile seslendirme sıklığınız nedir?" sorusuna, %6,1 Hiç, %42,9 Nadiren, %26,5 Sık Sık, %24,5 Her zaman cevapları verilmiştir. Bu sonuçlara göre öğrencilerin yarısına yakını, Bireysel Ses Eğitimi derslerinde eserlerini piyano eşliği ile seslendirme oranlarının yetersiz olduğunu belirtirken, yarsından az fazlası da yeterli görmektedir. Bu durum MEB (2008) AGSL Bireysel Ses Eğitimi Ders Programında, 8. Maddede şöyle ifade edilmektedir; "Öğretim programının uygulanması sürecinde ses alıştırılmaları ve repertuvar, farklı ses gruplarına göre(soprano, alto, tenor, bas) ayrı ayrı düzenlenmeli veya uygun tonlara transpose edilmelidir. Özellikle repertuvarın farklı tür örnekleri içermesi, yaş ve ses tekniği düzeyine uygun olması ve piyano eşlikli olmasına dikkat edilmelidir. Solo parçaların yanı sıra kanon, düet, trio gibi çok sesli ve grup çalışmalarını içeren parçaların da repertuvar içine alınması önemlidir."

4.2. Öğretmenlere İlişkin Bulgular (Findings About The Teachers)

Dört "Bireysel Ses Eğitimi" öğretmeni ile görüşme yapılmış ve elde edilen görüşler, Tablolalarla desteklenerek açıklanmıştır. Öğretmen sayısının az olması nedeniyle görüşme tekniğinin özelliklerinden olan içerik analizi ve kodlamalar yapılmamış, görüşlere ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

4.2.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumları (Findings that Belong to First Sub Problem and Comments)

Bireysel Ses Eğitimi derslerinde karşılaşılan zorluklara ilişkin öğretmen görüşleri aşağıdadır.

Tablo 13'e göre; "Bireysel Ses Eğitimi derslerinde, öğrencilerinizin en çok zorlandıkları konular nelerdir?" sorusuna verilen yanıtlar doğrultusunda, öğrencilerin daha çok ses egzersizlerinde ve yabancı sözlü eserlerin telaffuzunda zorluk yaşadıkları söylenebilir. Bir öğretmen, öğrencilerin herhangi bir zorlukla karşılaşmadığını belirtirken, bir öğretmen özellikle ergenlik döneminde ki erkek öğrenciler için eserlerde öğrencinin sesine uygun transpoze yaptığını belirtmiştir. Bu durum MEB (2008) AGSL Bireysel Ses Eğitimi Ders Programında, 4 ve 8. Maddelerinde şöyle ifade edilmektedir; "4- Öğrenciler, ses gelişim (mutasyon) döneminin özelliklerine uygun ses kullanımı ve korunması hakkında bilgilendirilerek sesini özenle kullanmaya yönlendirilir. 8-Öğretim programının uygulanması sürecinde ses alıştırılmaları ve repertuvar, farklı ses gruplarına göre(soprano, alto, tenor, bas) ayrı ayrı düzenlenmeli veya uygun tonlara transpose edilmelidir. Özellikle repertuvarın farklı tür örnekleri içermesi, yaş ve ses tekniği

düzeyine uygun olması ve piyano eşlikli olmasına dikkat edilmelidir. Solo parçaların yanı sıra kanon, duet, trio gibi çok sesli ve grup çalışmalarını içeren parçaların da repertuvar içine alınması önemlidir.”

Tablo 13. Bireysel Ses Eğitimi derslerinde, öğrencilerin en çok zorlandıkları konuların durumu

(Tablo 13. The individual Voice Training courses, students' state of the most difficult issues)

Öğr.1	Ses egzersizlerinde zorlanıyorlar. Bireysel ses eğitimi dersini anlatmak kolaydır ama anlamak zordur. Tekniği uygulamakta zorlanıyorlar. Ergenlik döneminin sonlarında oldukları için özellikle erkek öğrenciler daha fazla zorlanıyor. Zorlandıklarını hissettiğimde eserlerin tonunu transpose yaparak onlara uygun bir seviyeye getiriyorum. Yabancı sözlü eserlerde de telaffuz sorunu oluyor.
Öğr.2	Böyle bir şeyle pek karşılaşmadım.
Öğr.3	Ses alıştırmalarında zorlanabiliyorlar. Ses teknikleri çalışırken zorluklar oluyor. Öğrenci hatalı bir teknik geliştirmiş olabiliyor ve bunu sıfırlamakta çok zor oluyor.
Öğr.4	Türkçe olmayan eserlerde telaffuz konusunda zorluk yaşıyorlar. Bence ek olarak belki İtalyanca dersi konulabilir.

4.2.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumları

(Findings that Belong to Second Sub Problem and Comments)

Öğretmenlerin Bireysel Ses Eğitimi Dersiyle İlgili beklentileri Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14’e göre; “Öğrencilerin Bireysel Ses Eğitimi derslerinde daha başarılı olabilmesi için sizce nelere dikkat etmeleri gerekir?” sorusuna verilen yanıtlar doğrultusunda, tüm öğretmenlerin, öğrencilerin derse devamlılığının önemine dikkat çektikleri görülmektedir. Ayrıca seslerini iyi korumaları, zarar verici maddelerden uzak durmaları, doğru nefes tekniklerine ve solfeje önem vermeleri gerektiğini de belirtmişlerdi.

Tablo 14. Öğrencilerin Bireysel Ses Eğitimi derslerinde daha başarılı olabilmesi için dikkat edilmesi gereken konuların durumu

(Table 14. The individual Voice Training courses for more students to be successful, state the issues to be considered)

Öğr.1	Düzenli derse devam etmeleri gerekir. Devamlı ve düzenli çalışmaları gerekir. Seslerini de iyi korumaları gerekir. Gerekli uyarıları ben yapıyorum ama çok fazla uyguladıkları söylenemez.
Öğr.2	Derse devamlılık konusunda daha duyarlı olmaları gerekir. Doğru nefes alma ve nefes tekniklerini tamamen çözmüş olmaları gerek. Solfeje önem vermeleri de başarılarını arttıracaktır.
Öğr.3	Daha çok istekli olmaları gerekir. Derse devamlılığa dikkat etmeleri gerekir.
Öğr.4	Öğretmenlerin özellikle ergenlik döneminde ki öğrencilere daha hassas yaklaşımları gerekir. Devamlılık konusunda daha hassas olmaları gerekir. Ayrıca zarar verici maddelerden (sigara gibi) uzak durmaları gerekir.

4.2.3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumları (Findings that Belong to Third Sub Problem and Comments)

Öğretmenlerin koşullar ve çözüm yollarına ilişkin görüşleri aşağıda sıralanmıştır.

Tablo 15. Bireysel Ses Eğitimi ders saatlerinin öğrenciler için yeterlilik durumu

(Table 15. The individual Voice Training course hours in the qualification status of students)

Öğr.1	Şuan pek yeterli değil. Eskiden birer öğrenci ile ders işliyorduk. Ancak şuan okulumuzdaki yeni düzenleme sonrasında beş öğrenci ile ders işliyoruz. Ders saatleri fazla olursa daha iyi olur. Şuan için artık yeterli değil.
Öğr.2	Maalesef yeterli değil. Haftada 1-2 saatten fazla olursa daha iyi olur.
Öğr.3	Yeterli sayılır. Ses eğitimine önem veren öğrenciler için daha fazla olsa iyi olurdu.
Öğr.4	Ses eğitimi açısından yeterlidir ancak eser çalışmak için 1 -2 saat fazla olsa iyi olurdu.

Tablo 15'e göre; "Bireysel Ses Eğitimi ders saatleri öğrenciler için yeterli midir? Lütfen Açıklayınız." sorusuna verilen yanıtlar doğrultusunda. Bireysel Ses Eğitimi ders saatlerinin yeterli olmadığı, haftada 1-2 saat fazla olmasının daha faydalı olacağı söylenebilir.

Tablo 16.Okulda ki derslik ve çalışma odası sayılarının yeterlilik durumu

(Table 16. Qualification status of the school that the number of classrooms and study rooms)

Öğr.1	Yeterli değil. Okulumuzda derslikler genelde öğretmenlere tahsis edilmiş durumda ve bazen bu odalar kilitli olabiliyor. Öğrenci sayısına oranla derslik sayısı az olduğu için yığılma oluyor ve yetmiyor.
Öğr.2	Okulumuzdaki derslik sayılarının öğrenciler için yeterli olduğunu düşünüyorum.
Öğr.3	Bence yeterlidir.
Öğr.4	Dersliklerin yeterli olduğunu düşünüyorum.

Tablo 16'ya göre; "Okulda ki derslik ve çalışma odası sayıları sizce yeterli midir? Değilse neden?" sorusuna verilen yanıtlar doğrultusunda, görüşme yapılan öğretmenlerin çoğunluğunun, çalışma odası sayılarını yeterli bulduğu, sadece bir öğretmenin derslik sayılarının yetersiz bulduğu görülmüştür.

Ancak, aynı sorunun öğrencilere de sorulduğu göz önüne alınırsa bu noktada bir çelişki doğmaktadır. Öğrenci anketlerine göre; "Bireysel ses eğitimi dersleri için okulunuzdaki çalışma odalarının sayısı ne oranda yeterlidir?" sorusuna, %6,1 Hiç, %20,4 Az, %38,8 Kısmen, %34,7 Tamamen cevapları verilmiştir. Bu sonuçlara göre, Bireysel ses eğitimi dersleri için okullardaki çalışma odalarının sayısının yetersiz olduğu söylenebilir.

Tablo 17. Derslerin işlendiği ortamların ideal olan fiziksel özellikleri ve öğretmenlerin kendi okullarında ki dersliklerin fiziksel durumları

(Table 17. Classes are processed in their own schools and teachers that the physical properties that are ideal environments, the physical aspects of classrooms)

Öğr.1	Akustik iyi olmalı. Bizim öyle bir ortamımız yok maalesef. Çalışma odalarının yalıtımı iyi olmalı. Çalışma odalarına dışarıdan ses gelmemesi lazım. Bizim çalışma odalarımızda, yan taraftaki çalışma sesleri dersleri işlememize engel olabiliyor.
Öğr.2	Temiz, havalandırılmış ve yalıtımlı olmalı.
Öğr.3	Yalıtımlı olmalı, sıkılmadan ders işleyebilecekleri bir ortam olmalı. Odaların akustiği iyi olmalı. Bizim okulumuzda şuan yalıtım pekiyi değil. Yan tarafta ki odanın sesleri gelebiliyor.
Öğr.4	Ses yalıtımı olan odalar olmalı. Şuan okulumuzda ses yalıtımı olan odalar yok.

Tablo 17'ye göre; "Derslerin işlendiği ortamın fiziksel özellikleri sizce nasıl olmalıdır? Okulunuzda ki ortam nasıl?" sorusuna verilen yanıtlar doğrultusunda, görüşme yapılan tüm öğretmenlerin, derslerin işlendiği ortamdan memnun olmadıkları, dersliklerin ses yalıtımlı ve akustik düzenlerinin iyi olması gerektiği sonucuna varılabilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSION AND SUGGESTIONS)

Araştırmada GSSL 12. Sınıf Müzik bölümü öğrencilerinin Bireysel Ses Eğitimi dersinde karşılaştıkları zorluklar öğrenci ve öğretmen görüşleri doğrultusunda incelemiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Öğrenci Görüşlerine Göre Alt Problemlere Ait Sonuçlar:

- Öğrencilerin çoğunluğunun Bireysel Ses Eğitimi derslerini, öğretmenleri ile birebir işliyor olması her ne kadar olumlu bir sonuç olsa da, azımsanmayacak kadar bir öğrenci topluluğunda derslere dört ya da daha fazla kişi ile girdiği tespit edilmiştir. Bu bulgular doğrultusunda GSSL'ler de Bireysel Ses Eğitiminin amacına uygun yapılabilmesi için eğitimci sayısının arttırılması ve ders programlarında düzenlemelere gidilmesi sonucuna varılmıştır.
- Bireysel Ses Eğitimi ders kitaplarının istenen seviyede olmaması, çalışma odalarının sayısının az olması, derslerde teknolojik araç-gereçlerden yeterli düzeyde faydalanamıyor olmaları, çalışma odalarının ve öğretmen sayılarının yeterli olmaması gibi olumsuzluklar, öğrencilerin daha başarılı olmalarını engelleyen zorluklar olarak saptanmıştır.
- Ders saatlerinin yeterli olmaması, beraberinde ders içerisinde uygulanması gereken konuların da öğrencilerin beklentileri yönünde olmadığı görülmüştür. Ders saati içerisinde uygulanması gereken, vücut rahatlatma egzersizleri, ses-nefes egzersizleri ve Türkçeyi doğru-etkili kullanma gibi konular yeterli düzeyde işlenememektedir. Bu durum, Bireysel Ses Eğitimi derslerinin hedeflerine tam olarak ulaşamadığını göstermektedir.

Öğretmen Görüşlerine Göre Alt Problemlere Ait Sonuçlar:

- Bulgular doğrultusunda öğretmenlerin ve öğrencilerin ortak görüşleri olan, ders saatlerinin yeterli olmaması, çalışma yapılan ortamların fiziki durumlarının yeterli olmaması, dersin işlendiği kitabın yeterli olmaması sonuçlarına varılmıştır. Bu koşullar, Bireysel Ses Eğitimi derslerinden beklenen faydalar için zorluklar oluşturmaktadır.
- Bireysel Ses Eğitimi Derslerinin sadece 12.(son) sınıfların müfredatında olması, öğrencilerin daha erken yaşlarda almaları gereken ses eğitimi için olumsuz bir durumdur denilebilir. 9. ve 10. Sınıflardan itibaren, öğrencilerin henüz seslerinin değişim döneminde olduğu da düşünülerek, özellikle nefes ve ses egzersizleri ile başlamalarında fayda olduğu söylenebilir.
- Öğretmenlerin, öğrencilere çalışmalarını için eserleri verirken, onların ses aralıklarını ve seviyelerini düşünerek hareket ettikleri görülmüştür. Bu durum öğrencilerin seslerini aşırı zorlamalardan korur ve Bireysel Ses Eğitimi derslerinden soğumamalarını sağlar denilebilir. Bu durum Bireysel Ses Eğitimi ders programında da açık olarak belirtilmiştir.
- Öğrencilerin eğitimlerinin henüz başlarında, sesleri gelişme aşamasında iken alacakları doğru ses eğitimi, ileriki yıllarda Bireysel Ses Eğitimi ve Koro derslerinde ki başarılarını da arttırabilir. Ancak temel ses eğitimlerini tamamlamadan, kalabalık bir sınıfta işlenen Koro dersleri, eğitimcilerin, öğrencilerin ses özelliklerini ve yeteneklerini birebir inceleme fırsatından uzak tutmaktadır.
- Öğrencilerin Bireysel Ses Eğitimi derslerinde daha başarılı olmaları için derslere zamanında gelmeleri ve devam etmeleri gerektiği söylenebilir. Derslerden uzak kalan bir öğrencinin ses eğitiminde istenilen seviyeye gelebilmesi zordur denilebilir.
- Öğrencilerin ses ve nefes egzersizlerinde zorlandıkları, yabancı sözlü eserlerde de telaffuz sorunları yaşadıkları sonucuna varılmıştır.

Öneriler:

Aşağıda, araştırmada elde edinilen bulgulardan hareketle, Bireysel Ses Eğitimi dersi kapsamında öğrencilerin karşılaştıkları zorluklar konusunda ortaya çıkan önerilere yer verilmiştir.

- Öğrencilerin birebir ders işleyebilmeleri için Anadolu Güzel Sanatlar ve Spor Liselerinde ki Bireysel Ses Eğitimi öğretmen sayısı yeterli olmayan okullara yeni öğretmenlerin alınması sağlanmalıdır.
- Anadolu Güzel Sanatlar ve Spor Liselerinde Bireysel Ses Eğitimi dersi işlenen ve çalışma yapılan odalarının sayıları arttırılmalı, odalar yalıtımlı hale getirilip öğrencilerin daha donanımlı odalarda eğitim görmesi sağlanmalıdır.
- Öğrencilerin Bireysel Ses Eğitimi gibi soyut bir dersi daha iyi algılamaları ve kavramaları için teknolojik araç-gereçlerin temini sağlanmalı ve bu araç-gereçlerden en iyi şekilde faydalanmaları sağlanmalıdır.
- Öğretmenler ve öğrenciler tarafından takip edilen Bireysel Ses Eğitimi kitabı ilgili kurumlar tarafından, gerekirse öğretmen ve öğrenci görüşlerine de başvurularak tekrar elden geçirilmelidir.

- Bireysel Ses Eğitimi ders saatleri arttırılmalı ve bu eklenen saatler özellikle ses-nefes egzersizleri ve Türkçeyi doğru-etkili kullanma eğitimi için ayrılmalıdır.
- Öğrencilerin sanatsal yönlerinin ve müzikalitelilerinin gelişmesi için konser, dinleti gibi etkinliklerin sayısı arttırılmalı ve imkân bulunduğu ölçüde öğrencilerin hem dinleyici olarak hem de katılımcı olarak bu etkinliklere yönlendirilmesi gerekmektedir.
- Öğretmenlerin hiçbir zaman şan eğitimini bırakmamaları, nefes aldıkları ve sağlıkları el verdiği müddetçe kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. İyi bir ses ve müzikal donanımına sahip olabilmek için gerekirse diğer öğretmenlerden bu konuda yardım alınmalıdır.
- Bireysel Ses Eğitimi dersleri AGSL' de 9.Sınıfta başlamalı ve ilk yıllarda özellikle doğru nefes alma ve ses egzersizleri üzerinde durulmalıdır. Öğrenci temel ses eğitimini aldıktan sonra Koro derslerine başlamalıdır.
- Öğrencilerin Bireysel Ses Eğitimi derslerinde daha başarılı olabilmeleri için derslerine sıkı sıkıya sarılmaları ve mümkün olduğu ölçüde devam etmeleri gerekmektedir. Öğrencilerin Bireysel Ses Eğitimine devamını sağlamak adına öğretmenler dersi sevdirmeye yönelik çeşitli etkinlikler planlayabilir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Ünal, S., (1989). Ortaöğretim Kurumlarında Müzik Öğretimi ve Sorunları, Türk Eğitim Derneği Öğretim Dizisi No:7.
2. Egüz, S., (1999). Toplu Ses Eğitimi 1. Ankara: Doğu Matbaacılık
3. Büyükköztürk, Ş., (2005). Anket Geliştirme. G.Ü., Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, 133-151
4. MEB, (2008). Bireysel Ses Eğitimi Dersi Öğretim Programı (12. Sınıf). Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. Devlet Kitapları Müdürlüğü.
5. Kamiloğlu, T.B., (2009). Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Soyutlama Düşüncelerinin Belirlenmesine Yönelik Uygulamaların Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
6. Sevinç, S. ve Şimsek, G., (2004). Müzik Eğitimi Bölümlerinde Ses Eğitimi (Şan)Dersine Ayrılan Sürenin Yeterli Olup Olmadığı Üzerine Bir Araştırma, G. Ü, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 24, Sayı 3, 207-216
7. Tonya, A., (2008). Eğitim Fakülteleri Müzik Eğitimi Bölümlerinde Bireysel Ses Eğitimi Derslerinde Karşılaşılan Sorunların Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre İncelenmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
8. Buyurgan, S., (1996). Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Öğrencilerinin Okul Beklentileri ve Eğitimleri İle Yönelindikleri Meslekler Arasındaki İlişki (Resim Bölümü Son Sınıf Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
9. Tonya, A., (2008). Eğitim Fakülteleri Müzik Eğitimi Bölümlerinde Bireysel Ses Eğitimi Derslerinde Karşılaşılan Sorunların Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre İncelenmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

9. Gürkan Öztürk, Ü., (2003). Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:23, Sayı: 1, 79-85
10. Üzeren, Ü., (2008). "Anadolu güzel sanatlar liseleri müzik bölümlerinde bireysel ses eğitimi dersinin öğrenci görüşlerine göre incelenmesi" Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, yayımlanmamış yüksek lisans tezi,
11. Köse, S., (2006). Müzik Öğretmenliği Eğitiminde Öğrenci Kaynağı Olarak Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Müzik Bölümler, Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu Bildirisi, 26-28 Nisan, Pamukkale Üniv. Eğt. Fak. Denizli.